

MINERITUL DIN TRANSILVANIA LA ÎNCEPUTUL SECOLULUI AL XVII-LEA. RAPORTUL LUI GIULIO CESARE MURALTI (1603)

Costin Feneșan*

Cuvinte cheie: mineritul în Transilvania, Giulio Cesare Muralti, Giovanni Muralti, Rudolf al II-lea, Zlatna, Abrud.
Keywords: mining in Transylvania, Giulio Cesare Muralti, Giovanni Muralti, Rudolph II, Zlatna, Abrud.

Mining in Transylvania at the beginning of the 17th Century. Giulio Cesare Muralti's report (1603) (Abstract)

In 1587 the Swiss born doctor Giovanni Muralti (*Muraltus/Muraldus* in the Latin documents, *Muralt* in the German documents) moved from Poland, where he served as King Steven Báthory's personal physician, to Transylvania, called there by Prince Sigismund Báthory, nephew of the Polish sovereign. At the Transylvanian Court in Alba Iulia, Giovanni Muralti, with the strong support of the Prince, who's personal doctor he became, involved himself soon in the mining business. In 1597 he got for 60.000 pieces of gold coins the concession of the very rich gold mines at Zlatna (in the Western Carpathian Mountains) and at the same time the Mint in Baia Mare. Doctor Muralti became a very powerful man due to his influence on the Prince as well as his various loans of money to different Transylvanian nobles and military commanders. He called to Transylvania his two brothers, Giulio Cesare and Hector, to assist him in the mining business. As result of Prince Báthory's withdrawal from the government in April 1598, doctor Muralti found himself in a twilight situation, being accused of opposition to the Habsburgs. He was smart enough to win Emperor Rudolph II's favor by sending him several splendid gold samples from Transylvania, so that he could keep all his mining assets. After Transylvania being occupied in the late autumn of 1599 by Michael the Brave, Prince of Wallachia, doctor Muralti was once more clever enough to earn his support and to preserve his control on the Transylvanian gold and silver mines. Employed in a diplomatic mission to Suceava in order to restore the alliance between Moldavia and Prince Báthory against the Ottoman Empire, doctor Muralti was arrested by Jeremia Movilă, Prince of Moldavia, taken to Kamenitz and set free after some time. Meanwhile, in February 1602, Prince Báthory turned back again to Transylvania and doctor Muralti took advantage of being once more on his side, together with his brothers Giulio Cesare and Hector. But in 1602, doctor Muralti died suddenly at the age of 39 years, as it seems from the plague. The new collapse of Prince Báthory's rule, the attack of the imperial general Basta and the following civilian war in Transylvania put Giulio Cesare Muralti in a desperate situation. Seeking for an issue, the Swissman turned then, in early December 1603 (see No.2 in the Appendix), directly to Emperor Rudolph II, offering him his services. As a supreme proof of his good intentions, Giulio Cesare Muralti submitted to the Emperor a very large report on the metallic mining (gold, silver, copper, iron) of Transylvania (see No.1 in the Appendix). His report was studied by the Imperial Court Chamber (*Hofkammer*) in the offing of a future rule in Transylvania. In late 1604 the imperial commissioners of Transylvania entrusted Giulio Cesare Muralti with a diplomatic mission to Wallachia, to ask Prince's Radu Șerban military aid against Steven Bocskay. But, in January 1605, on his way back to Transylvania, Giulio Cesare Muralti was killed at Remetea-Trăscău by bandits.

Putem afirma, fără teama de a greși prea mult, că studierea istoriei miniere a Transilvaniei în secolele XVI-XVII se află încă la început. Pe de o parte, studiile publicate până în prezent s-au referit doar la unele aspecte ale istoriei montanistice în epoca principatului autonom, în mod special la extragerea și comercializarea sării. Pe de altă parte, materialul documentar foarte bogat și variat care se păstrează în arhivele și bibliotecile din țară și de peste hotare (Ungaria, Austria, Slovacia) nu s-a bucurat decât de o atenție cu totul sporadică și întâmplătoare a istoricilor. De aceea am socotit

cu atât mai necesar ca în cele ce urmează să dăm la iveală un document revelator pentru istoria extracției minereurilor metalifere din Transilvania la începutul secolului al XVII-lea.

În prima decadă a lunii decembrie 1603, Giulio Cesare Muralti i-a adresat, plin de speranță, o cerere împăratului Rudolf al II-lea, cu rugămintea de a-l primi în serviciul său¹. Ca argumente în favoarea cererii sale, Muralti a invocat, pe de o parte,

* Cercetător independent (București); e-mail: costinfeneșan@yahoo.com.

¹ Vezi doc. 2.

serviciile pe care i le adusesse cu ceva timp în urmă suveranului Sfântului Imperiu Romano-German. Pe de altă parte, elvețianul i-a adus la cunoștință lui Rudolf al II-lea că stăpâna nu mai puțin de șase limbi: latina, germana, italiana, maghiara, polona și româna. Mai mult, el l-a asigurat pe împăratul pasionat de științele montanistice și de alchimie, că era „instruit în administrarea minelor, în mod deosebit a celor din Transilvania, deoarece a făcut aici o îndelungată practică și studiu” (*instrutto nel maneggio delle miniere, particolarmente di Transilvania, per havervi consumata lunga prattica e studio*). Drept argument suprem, merit să-l convingă pe împărat cât se poate de limpede despre cunoștințele sale referitoare la mineritul din Transilvania, Giulio Cesare Muralti i-a adresat un memoriu amănunțit de prezentare a exploatărilor metalifere de acolo². Înainte de a purcede însă la analiza acestui document deosebit de interesant, credem că este cât se poate de binevenită cunoașterea împrejurărilor în care elvețianul a ajuns să-și ofere serviciile lui Rudolf al II-lea.

Giulio Cesare Muralti (în documente apare fie sub forma latinizată *Muraltus/Muraldus*, fie sub cea germanizată *Muralt*) era unul dintre fiii chirurgului elvețian de origine italiană, Giangiacomo Muralti (cca. 1534 – 1597)³. Giulio Cesare a avut trei frați: pe Giovanni (1563–1602), pe Hector (1576–1613) și pe Giangiacomo (1584–1607). De notorietate s-a bucurat însă cel dintâi atât datorită influenței sale la Curtea princiară a Transilvaniei cât și a implicării în urzile diplomatice dintre Rudolf al II-lea, Țările Române și Polonia. Tot Giovanni Muralti avea să dobândească o situație materială de invidiat atât datorită întrepredății sale cât mai ales a iscusinței de a profita cu maxim oportunitate de mediul social înalt la care știuse să se adapteze de minune. Născut la Zürich în 1563, Giovanni a studiat la Universitatea din Basel, unde și-a luat doctoratul în filosofie și medicină. După încheierea studiilor s-a dus în Polonia, unde a câștigat, ca medic personal, aprecierea regelui Ștefan Báthory, care l-a răsplătit cu generozitate. După moartea acestuia (12 decembrie 1586), Giovanni Muralti s-a refugiat la Košice (Cașovia) de teama cercurilor ultracatolice de la Curtea poloneză, deoarece el era de confesiune reformată. Apoi a socotit mai înțelept să treacă în Transilvania aflată

sub conducerea familiei Báthory, care îl cunoștea. A profesat ca medic mai întâi la Cluj, în 1587, iar un an mai târziu la Bistrița. După ce a ajuns apoi la Oradea⁴, Giovanni Muralti s-a dus la Curtea princiară de la Alba Iulia, devenind medicul personal al lui Sigismund Báthory, care de altfel îl și chemase. După ce și-a consolidat poziția la Curtea princiară, doctorul Muralti i-a chemat în Transilvania pe frații săi Giulio Cesare și Hector. Bucurându-se de prețuirea principelui Sigismund Báthory, Giovanni Muralti a fost protejat de acesta împotriva atacului vehement dezlănțuit în scris împotriva sa de medicul catolic al Curții poloneze, doctorul Simon Simoni din Lucca. Prestigiul de care s-a bucurat doctorul Muralti în Transilvania l-a făcut pe cronicarul Ștefan Szamosközy să-i socotească pe el și pe fratele său Giulio Cesare drept „cei mai buni bărbați și de cel mai mare folos pentru întreaga țară” (*viri optimi et toti provinciae utilissimi*)⁵. Prin influența pe care a dobândit-o pe lângă Sigismund Báthory, doctorul Giovanni Muralti a obținut de la principele transilvănean să-i arendeze, în 1597, pentru suma considerabilă de 60.000 de ducați de aur, minele aurifere de la Zlatna⁶. În același an Giovanni Muralti și-a sporit bunăstarea prin luarea în arendă a Monetării de la Baia Mare. El a ajuns în acest fel să fie creditor al mai multor nobili și comandanți militari din principatul autonom. Situația sa avea să cunoască un moment

⁴ La 9 aprilie 1589 principele Sigismund Báthory i-a poruncit diacului Grigore din Eger, provizorul cetății Oradea, să-i plătească anual, începând cu 1 mai 1589, *excellentissimo Joanni Muralti, doctoris physici, Waradinum missi et collocati* suma de 200 de florini ungurești în fiecare an, principele fiind *confisus de industria et in arte medica sufficiens experientia* a doctorului elvețian, vezi Báthory Zsigmond királyi könyvei 1582–1602, ed. Fejér Tamás, Rácz Etelka, Szász Anikó Kolozsvár/Cluj-Napoca (2005), nr. 1002, 281 (*Erdélyi történelmi adatok*, VII, 3).

⁵ Szamosközy István, *Történeti maradványai 1542–1608*, ed. Szilágyi Sándor (Budapesta, 1880), 76 (*Monumenta Hungariae Historica, Scriptores*, XXX): „Joannes Muraltus, vir praestantissimus et Julius Caesar Muraltus, eius frater. Sed hi ex Helvetia oriundi, viri optimi et toti provinciae utilissimi. Ille in Deva 1602 mortuus, [iste] hic in Toroczko interfectus 1605.”

⁶ Vezi memoriul episcopului și cancelarului Dimitrie Náprágy din 1602 către împăratul Rudolf al II-lea, în Eudoxiu de Hurmuzaki, *Documente privitoare la istoria Românilor*, IV/1 București (1882), nr. 236, 266. În 1591 minele aurifere de la Zlatna îi fuseseră date în arendă lui Friedrich von Herberstein, fiul lui Felician von Herberstein, cel care redactase în 1585 un memoriu despre mineritul din Transilvania. În legătură cu contractul de arendă din 1591, vezi Joannes Fridvaldszky, *Minero-Logia Magni Principatus Transilvaniae seu metalla, semi-metalla, sulphura, salea, lapides et aquae conscripta*, Cluj (1767), 203–205.

² Vezi doc. 1.

³ Datele în legătură cu membrii familiei Muralti le-am preluat de la Paul Cernovodeanu, Nicolae Vătămănuș, *Un medic elvețian de la curtea din Alba Iulia în slujba lui Mihai Viteazul: Ioan Muraltus (1563–1602)*, *Studii și articole de istorie*, 9 (1967), 67–79.

de cumpănă după ce nestatornicul Sigismund Báthory, puternicul său protector, a renunțat la tronul princiar la 10 aprilie 1598 și a părăsit Transilvania. Giovanni Muralti, pe atunci „conducător suprem al monetărilor și minelor” (*oberster Münz- und Bergherr*), s-a văzut acuzat de comisarii imperiali trimiși în Transilvania, că se opunea stăpânirii lui Rudolf al II-lea asupra principatului autonom. Abil ca întotdeauna, doctorul Muralti a știut să gestioneze în favoarea sa relațiile cu suveranul habsburg: i-a trimis la Curtea de la Praga mai multe eșantioane de aur foarte valoroase, câștigând astfel bunăvoința împăratului. Tot pentru a-l servi pe Rudolf al II-lea în misiunea primită în Țara Românească, doctorul Muralti și-a zălogit pentru 9.000 de florini minele aurifere de la Zlatna. Peste puțin timp constelația politică din Transilvania avea să se schimbe din nou în favoarea lui Muralti. La 20 august 1598 Sigismund Báthory a reluat conducerea Transilvaniei, pe care a păstrat-o până la finele lui martie 1599 când a cedat-o vărului său, cardinalul Andrei Báthory. După ce acesta a fost înfrânt decisiv de Mihai Viteazul în bătălia de la Șelimbăr (28 octombrie 1599), Giovanni Muralti s-a văzut nevoit din nou să recurgă la toate mijloacele de seducție pentru a câștiga încrederea noului stăpân al Transilvaniei. A reușit și de această dată, mai ales că domnitorul român era cât se poate de interesat să dispună de toate resursele materiale și financiare ale Transilvaniei. În aceste condiții doctorul Muralti și-a continuat activitatea lucrativă din domeniul mineritului. De altfel în *Catastihul Țării Ardealului de pre județe și ocnele / Registrum totius regni Transilvaniae*, întocmit la 13 noiembrie 1599 (7108) erau menționate condițiile în care Giovanni Muralti deținea minele aurifere de la Zlatna și Monetăria de la Cluj: „Baia de aur de la Zlatna se vinde (adică se dă în arendă – n. n.) preste anu taleri 12.000 și iastă neguțat cu Muratoș Ianăș în 6 ani și nu se-au împlut anu de când iaste vândută. Tabla de galbeni de la Cluj iaste vândută lui Muratoș Ianăș întru anu să dea taleri 4.000.” Potrivit aceleiași surse, doctorul Muralti se oferise să repare și să redea în exploatare minele de argint de la Cavnic: „Baia Căpsinului de argint au fost pustie, ce o au cerut Muratoș Ianăș să o dereagă și să dea pân-acum la sveti Vasilie grivne de argint 50, iar de la sveti Vasile înaintea să dea pre anu taleri 200.”⁷ Mai mult, câștigând încrederea domnitorului român, Giovanni Muralti a fost trimis de Mihai Viteazul, la finele lunii martie 1600, la

Suceava pentru a sonda acolo, la domnul moldovean Ieremia Movilă și la șovăielnicul Sigismund Báthory, refugiat acolo, posibilitatea de refacere a vechii coaliții antiotomane⁸. La Suceava elvețianul a fost surprins de ocuparea fulgerătoare a Moldovei de trupele lui Mihai Viteazul (mai 1600). Ieremia Movilă apucase însă să-l aresteze pe doctorul Muralti, ducându-l cu sine la Camenița, de unde a fost până la urmă eliberat. În februarie 1601, odată cu a treia revenire a lui Sigismund Báthory în Transilvania, Giovanni Muralti s-a întors acolo împreună cu frații săi Giulio Cesare și Hector⁹, care pribegiseră și ei în aceste vremuri tulburi. După ce doctorul Muralti s-a stins din viață la Deva, în 1602, la numai 39 de ani¹⁰, frațele său Giulio Cesare, care fusese alături de el în timpul activității de antreprenor minier, s-a văzut nevoit să apuce și el toiagul pribegiei în condițiile confruntării din Transilvania între Habsburgi și partida lui Moise Székely și apoi Ștefan Bocskay. Așa cum am văzut, la începutul lunii decembrie 1603, Giulio Cesare Muralti i-a adresat împăratului Rudolf al II-lea cererea de a fi primit în slujba sa. Nu știm dacă demersul lui Giulio Cesare s-a bucurat de succes încă de la bun început. Cert este însă faptul că, în 1604, din inițiativa comisarilor imperiali Georg Hofmann și Karl Imhoff, elvețianul a fost trimis în Țara Românească pentru a-i solicita domnitorului Radu Șerban trupe de ajutor împotriva lui Ștefan Bocskay¹¹. La întoarcerea în Transilvania, în ianuarie 1605, Muralti a fost însă ucis la Remetea-Trăscău de niște tâlhari de drumul mare¹².

⁸ Nicolae Iorga, Documente nouă, în mare parte românești, relative la Petru Șchiopul și Mihai Viteazul, *Analele Academiei Române, Memoriile Secțiunii Istorice*, seria a II-a, XX (1898), 467.

⁹ După izbucnirea războiului civil din Transilvania, Hector Muralti s-a refugiat în Polonia și a murit la Cracovia în 1613.

¹⁰ Vezi nota 5. Decesul doctorului Muralti s-a datorat cu mare probabilitate ciumei care a bătuit în Transilvania între 1601 și 1603. El a fost căsătorit cu Suzana Vidffy care, după moartea sa, a zălogit la 16 martie 1603, pentru 100 de taleri, casa ei de piatră din Alba Iulia, aflată *intra muros*, văduvei Petronela a lui Baltazar Barcsay, vezi Az Erdélyi káptalan jegyzőkönyvei 1600–1613, ed. Gálfi Emőke, Kolozsvár/Cluj-Napoca (2016), nr. 76, 35 (*Erdélyi történelmi adatok*, VIII, 2).

¹¹ Vezi Szamosközi, *Történelmi maradványai*, 267/268, cu traducerea în limba română la Ioachim Crăciun, *Cronicarul Szamosközi și însemnările lui privitoare la români (1566–1608)*, Cluj (1928), 184.

¹² Vezi nota 5. La 2 februarie 1605 comisarii imperiali Hofmann și Imhoff îi scriau următoarele generalului Basta, comandantului trupelor habsburgice din Transilvania: „Ut vero nulla calamitas est sola, ita haec provincia non ab uno sed compluribus et diversis hostis inquietatur. Plena est enim praedonum et latrunculorum adeo, ut nec nobis, nec

⁷ Documenta Romaniae Historica, seria B: Țara Românească, XI, ed. Damaschin Mioc, Ștefan Ștefănescu *et alii* București (1975), nr. 348, 493.

Așa cum am amintit, Giulio Cesare Muralti s-a aflat alături de fratele său Giovanni atunci când acesta devenise un actor de maximă importanță în mineritul metalifer din Transilvania. Această împrejurare i-a și îngăduit de altfel să redacteze, în foarte multe ocazii, în calitate de martor nemijlocit, memoriul pe care i l-a adresat împăratului Rudolf al II-lea cu privire la mineritul metalifer din Transilvania. Pentru a putea aprecia cât mai corect valoarea documentară a acestei descrieri, credem că este binevenită o scurtă trecere în revistă a ceea ce ne este cunoscut despre mineritul metalifer din Transilvania începând cu prima jumătate a secolului al XVI-lea. În deceniul al treilea al secolului al XVI-lea minele metalifere din Transilvania au înregistrat un moment de vârf în timpul cât s-a implicat familia de bancheri Fugger din Nürnberg¹³ și, ceva mai târziu, familia transilvăneană Haller¹⁴. Situația politică și militară din Transilvania, care s-a degradat rapid după moartea lui Ioan de Zápolya, deopotrivă cu arendarea tot mai frecventă a minelor, a determinat încet dar sigur regresul extracției miniere, îndeosebi a celei de minereuri metalifere¹⁵. Odată cu prima trecere a Transilvaniei sub controlul Habsburgilor (1552), autoritățile imperiale au dorit să cunoască în amănunt resursele economice ale țării pentru a le putea valorifica în propriul interes. De aceea consilierul imperial Georg Werner a fost însărcinat încă în 1552 să întocmească un raport detaliat în această privință¹⁶. În ceea ce privește extracția minieră din Transilvania, raportul lui Werner, care a fost contrasemnat și de episcopul Ștefan Bornemissza, se referă cu precădere la ocnele de sare, la transportul și valorificarea producției de sare. În mod

surprinzător, extracției miniere metalifere (în special celei de aur și de argint) îi este consacrată o atenție mult mai redusă. În raportul său Georg Werner deplânge faptul că aurul obținut atât prin flotație (spălare) cât și prin extracție din minele de la Abrud, Baia de Arieș, Baia de Criș și Băișoara era preschimbat în mod fraudulos, astfel că doar un sfert sau chiar mai puțin ajungea la Cămara regală¹⁷. Potrivit lui Werner, aurul era obținut mai mult prin flotație decât prin extracția din mine, dintre care suveranului îi aparținea doar cea de la Baia de Arieș, unde, culmea, se extrăgea doar minereu de argint (ca de altfel la Baia de Criș și Băișoara). Minele de argint de la Rodna, odinioară atât de rentabile, au fost găsite într-o stare deplorabilă, aproape abandonate. Consilierului imperial nu i-a mai rămas decât să constate cu amărăciune decăderea mineritului metalelor prețioase în raport cu nivelul înregistrat în timpul administrației lui Ioan de Zápolya și Gheorghe Martinuzzi. Printre propunerile care au vizat revigorarea mineritului metalelor prețioase, Werner a sugerat, pe de o parte, scoaterea apei din subteranul minelor regale de la Baia de Arieș și refacerea canalului de evacuare a apei lăsat în paragină – acțiune asupra căreia va reveni și Giulio Cesare Muralti în memoriul său din 1603. Pe de altă parte, consilierul imperial s-a pronunțat în favoarea unei exploatare sistematice a minelor de argint de la Rodna. Plin de pesimism, Werner conchidea următoarele la finele expunerii sale despre minele metalifere: „Este părerea și credința tuturor transilvănenilor că, pe lângă aceste locuri aducătoare de venit prin aurul și argintul obținut, mai sunt cunoscute multe alte locuri metalifere neatinsse până acum, mai ales pe pământul secuilor, dar aceștia nu îngăduie nimănui să le cerceteze și sunt foarte primitivi pentru a se putea folosi de aceste bogății¹⁸. În urma raportului înaintat de Georg Werner, împăratul Ferdinand I a dat o ordonanță menită să revigoreze minele și spălătoriile de aur de la Abrud și din zona înconjurătoare¹⁹, dar aceasta n-a mai ajuns să fie pusă în aplicare.

aliis quopiam egredi sit tutum, neque ullus fere abeat dies, quin multos Germanos, presertim et Suae Maiestati addictos, iugulatos et interfectos audiamus, utque innumeros alios praetereamus, dominus Joannes Adamus liber baro ab Herberstein, item *Julius Caesar Muraltus* et alii permulti crudeles et sanguinolenteas earum manus nuper admodum effugere non poterunt.”

¹³ Vezi Gustav Gündisch, *Die siebenbürgische Unternehmung der Fugger 1528–1531, Omagiu lui Ioan Lupăș la împlinirea vârstei de 60 de ani, august 1940*, București (1943), 317–334; vezi și Léon Schick, *Un grand homme d'affaires au début du XVI^e siècle, Jacob Fugger*, Paris, SEVPEN (1957).

¹⁴ Samuil Goldenberg, Hallerii, un capitol din istoria comerțului și a capitalului comercial din Transilvania, *Studii*, XI (1958), 5, 89–115.

¹⁵ Wenzel Gusztáv, *Magyarország bányászatának kritikai története*, Budapesta (1880), 225.

¹⁶ Vezi Octavian Tătar, Un proiect fiscal pentru Transilvania. Raportul lui Georg Werner din 1552 către autoritățile austriece, *Terra Sebus. Acta Musei Sabesiensis*, 6 (2014), 327–340.

¹⁷ *Călători străini despre Țările Române*, ed. Maria Holban, M. M. Alexandrescu-Dersca Bulgaru, Paul Cernovodeanu, II București (1970), 47–50.

¹⁸ Wenzel, *Magyarország bányászatának története*, 136: „Communis est omnium Transylvanorum opinio et sermo, quod praeter ea loca, quae iam à proventu auri et argenti nota sunt, multa alia sint loca metallifera adhuc intacta, praesertim in terra Sicularum, qui neminem ad ea investiganda admittunt et magis agrestes sunt, quam ut his opibus frui possunt.”

¹⁹ Wenzel, *Magyarország bányászatának története*, 226: *Bergordnung und Freyheiten über die Berg- und Goldwaschwerke zu Abrudbanya oder Groß-Scklaken (sic!) und den dazu incorporirten Flecken, Dörfer und umliegende Gebürge*.

Memoriul pe care Dimitrie Náprágy, episcopul ales al Transilvaniei, i l-a adresat în 1602 împăratului Rudolf al II-lea în legătură cu sursele de venit ale provinciei atât de râvnite de Habsburgi se referă doar succint la exploatarea metalifere²⁰. După ce constată că minele de aur și de argint de la Baia Mare și Zlatna îi aduceau principelui țării un venit deloc neînsemnat (*non mediocrem*), Náprágy menționează că, la vremea întocmirii memoriului, aceste mine erau date în arendă doctorului Muralti în schimbul sumei de circa 60.000 ducăți de aur pe an. În ceea ce privește minele de aur și de argint de la Abrud și Baia de Criș, propunerea adresată de Náprágy lui Rudolf al II-lea era cât se poate de oportună: „Aceste mine nu va mai trebui să fie date în arendă, ba mai mult, prin strădaniile cât mai susținute ale meșteșugarilor și meșterilor experimentați în această artă, care vor fi aduși acolo din alte țări stăpânite de Maiestatea Sa, ele să fie lucrate cu mai mult spor și să fie deschise și alte mine spre folosul Maiestății Sale. De asemenea, în acea provincie [Transilvania – n. n.] pot fi găsiți oameni vrednici, dacă îi va fi pe plac principelui.”²¹ Cât privește minele de cupru de la Beiuș și cele de fier din scaunele secuiești, acestea „sunt lucrate spre folosul și nevoile principelui” (*coluntur ad usum et necessitatem principis*), fiind date în arendă unui anume Wagner pentru câteva mii de ducăți. În memoriul său episcopul Náprágy mai amintește că „principele are în scaunul Ciuc o mină de fier cât se poate de specială și extrem de folositoare, precum și niște șteampuri, dar în urma îngăduinței acordate de Mihai Vodă [secuilor], toate acestea sunt lăsate pustii, în timp ce pe vremuri aceștia erau datori să le exploateze în folosul principelui.”²²

În acest fel se prezenta situația exploatarea miniere metalifere din Transilvania atunci când Giulio Cesare Muralti îi înainta împăratului Rudolf al II-lea memoriul său cuprinzător în decembrie 1603. Intitulat „Preasupus inventar al

tuturor problemelor de minerit din Transilvania care au fost înregistrate de Giulio Cesare Muralti, fost prefect al exploatărilor de aur și argint din Transilvania” (*Allerunderthenigiste Verzeichnus vonn alllen Sybenbürgischenn Bergwerk-Sachen, so durch Julium Caesarem Muraltum, der solcher Sybenbürgischenn Goldt- vnnnd Silberhandlungs-Praefectus gewesen, in Achtt sein genohmen worden*), memoriul din 1603 prezintă în mod succesiv toate exploatarea de aur, argint, cupru, fier, plumb, mercur, antimonit și sulf.

În mod firesc, Muralti a acordat prioritate prezentării exploatărilor de aur din zona Munților Apuseni. Muralti socotește că munții de la Zlatna fuseseră în ultimii 60 de ani cei mai productivi pentru extracția minereului aurifer (*für 60 Jahren her für das reichste geachtet worden*). Cele două filoane întinse și bogate de pe muntele Fața fetelor (*Face fetelor*) erau exploatare cu două galerii de mină. Galeria superioară (*Obergrubengang*) fusese exploatarea până atunci de „mineri nepricepuți” (*unverständige Bergkleute*), care urmăriseră doar „câștiguri imediate” (*augenheimlichen Nucz*), astfel că filonul ajunsese „extrem de sărac” (*mausarm*). Drept urmare, echipele de mineri au fost mutate la galeria inferioară (*Vndergrubengang*). În anul 1600, când s-a profilat pericolul de epuizare a filonului aurifer de aici, doctorul Giovanni Muralti, pe atunci arendaș al minelor de la Zlatna, a dispus curățarea galeriei, asigurarea unui aeraj mai bun și regularizarea puțului de acces²³. Izbucnirea războiului civil în Transilvania și ocupația generalului Basta au pus însă capăt lucrărilor de reamenajare ale acestei galerii cu o lungime de 18 Lachter (stâneni minieri), adică în jur de 38,5 metri²⁴. Pe lângă galeria inferioară funcționau, potrivit lui Giulio Cesare Muralti, mai multe șteampuri pentru zdrobirea minereului (*Stamphewser*), vetre de calcinare (*Röste*) și topitorii (*Hütten*). Exploatarea cea mai importantă de pe muntele Fața fetelor era însă

²⁰ *Monumenta comitialia regni Transylvaniae/Erdélyi országyűlési emlékek*, ed. Szilágyi Sándor, V, Budapesta (1879), 169–170.

²¹ *Monumenta comitialia*, 169–170: „Non amplius hae fodinae in arendam elocandae essent, sed potius summo studio certis artificibus et magistris in hac arte peritis, ex aliis Suae Maiestatis ditionibus eo transferendi, qui in rationem Suae Maiestatis et has diligentius colerent, et plures fodinas instituerent. Volebant idem experiri nonnulli diligentiores in provincia, si per principem licuisset.”

²² *Monumenta comitialia*, 165: „Habet enim princeps in Chikszek excellentem utilissimamque ferri fodinam molas asserum, quae ob concessam à Michaele vaivoda illius libertatem desertae iacent, quas ipsi antea in usum principis colere tenebantur.”

²³ Suntem convinși că doctorul Giovanni Muralti și fratele său Giulio Cesare au cunoscut și s-au folosit de lucrarea lui Georg Bauer (Georgius Agricola), *De re metallica libri XII, quibus officia, instrumenta, machinae ac omnia denique ad metallicam spectantia modo luculentissime describuntur*, Basel (1556) (o a doua ediție în limba latină a apărut tot la Basel în 1561). În traducere germană sub titlul de *Vom Bergwerck*, cartea lui Bauer/Agricola a apărut la Basel în 1557, în vreme ce traducere italiană a văzut lumina tiparului tot la Basel, în 1563, sub titlul *L'Arte de Metall*. Să nu uităm că frații Muralti au urmat studiile superioare tocmai la Basel.

²⁴ Un stânen minier (*Berglachter*) avea 6 picioare (*Schuh*), adică 1,8967 metri, vezi Hans Joachim v. Alberti, *Maß und Gewicht. Geschichte und tabellarische Darstellungen von den Anfängen bis zur Gegenwart*, Berlin (1957), 240.

galeria Sigismund, aurul de aici având între 18 și 24 de carate (*Grade*)²⁵. Filonul aurifer foarte bogat fusese descoperit, ne informează Muralti, cu 50 de ani în urmă de românii care spălau nisipul aurifer din zonă. În 1597 și 1598 doctorul Giovanni Muralti luase în arendă galeria Sigismund pentru suma de 28.000 de taleri pe an, obținând de acolo „un mare câștig” (*großen Nucz*).

Potrivit lui Giulio Cesare Muralti, aurul extras la exploatarea de pe muntele Plopiș din apropiere de Zlatna nu mai era în cantități așa de mari „ca în vremea celor bătrâni” (*bey der Alten Zeitten*), de la care rămăsese o galerie mare și o cantitate importantă de zgură depozitată în apropiere. Aurul extras aici avea doar 16 carate.

La exploatarea de pe muntele Vulcan din apropiere de Zlatna existau urme importante de minerit din vremea romanilor, dar pe timpul lui Muralti aurul se mai obținea doar prin flotație. Cu acest prilej elvețianul face o observație pe care o considerăm semnificativă: „În acești munți [din jurul Zlatnei] se mai găsesc în mod special multe filoane de aur splendide, care sunt știute de români, dar ei le tănuiesc fiindcă se tem de slujbele grele” (*In disem Gebierge sein sonderlich noch viell herrliche Genge, so den Wallachen bewußt. Dieweil sie sich großer Dienste wegen besorgen, werden sie von ihnen verschwiegen*).

Potrivit lui Giulio Cesare Muralti, la Abrud, Abrud-Sat, Bucium și Cărpiniș fuseseră exploatare cu ceva timp mai înainte și cu mult folos un număr mare de filoane aurifere. Deoarece de mai mult vreme nu exista „o reglementare minieră potrivită” (*eine rechte Bergkordnung*), iar investițiile tot scăzuseră, exploatarea au fost abandonate. La această situație a contribuit, după cum aprecia Muralti, și faptul că în zonă își făcuseră apariția mulți speculanți. Aceștia cumpărau aurul de-a dreptul de la locul de exploatare, deși practica fusese interzisă prin lege sub pedeapsa capitală și pierderea averii. În mod legal, acel aur ar fi trebuit achiziționat la prețul stabilit de suveranul țării și predat Cămarii instituite în acest scop.

Despre minele aurifere de la Baia de Criș, odinioară rentabile, Muralti susține că decăzuseră, scăzând în același timp și numărul de șteampuri care le deserveau. Cantitatea cea mai mare de aur era obținută prin flotație. La Baia de Arieș, care

dispunea de resurse minerale bogate, erau necesare investiții importante pentru a se continua exploatarea în mod profitabil.

Mina regală (*Khünigsgrube*) din apropiere de Almașu Mare fusese atât de rentabilă cu mai mulți ani înainte, încât în fiecare săptămână se obțineau 200 de mărci de aur²⁶ sau chiar mai mult. Apoi rezultatele extracției au fluctuat, înregistrându-se o certă descreștere. Deoarece minerii de acolo nu avuseseră câștigurile la care se așteptau, ei au părăsit mina ajunsă deja la o adâncime de 30 de stânjeni minieri. Muralti s-a pronunțat pentru continuarea lucrărilor de exploatare la mina regală, deoarece socotea filonul aurifer de acolo drept foarte promițător.

La Ruda-Baia (azi înglobat în orașul Brad), Muralti evidențiază existența unui bogat filon aurifer, al cărui exploatare nu putuse începe deoarece nu au fost găsiți minerii necesari. Românii care fuseseră mai înainte angajați la exploatarea de aici „au lucrat foarte păgubos, deoarece au exploatat doar ceea ce era mai bun” (*sehr schedlich gearbeitet, weil sie nur den besten nachgefahren sein*).

La Vălișoara/Porcura, lângă Brad, din cauza războiului civil izbucnit în Transilvania fusese abandonată o galerie mare de exploatare a minereului aurifer, în vreme ce șteampurile și hutele de topit au avut de suferit din cauza lipsei de apă. Drept soluție, Giulio Cesare Muralti a propus construirea unui iaz și găsirea unor noi surse de apă.

La Dupăpiatră (aflată tot lângă Brad), elvețianul a remarcat existența unor filoane aurifere bogate, dar și lipsa de apă necesară procesului de zdrobire și topire a minereului. Prin urmare, a propus acolo construirea unor iazuri și șteampuri.

Potrivit lui Muralti, românii din Bistra descoperiseră prin spălare un bogat filon aurifer, așa că exploatarea trebuia să fie continuată, mai ales că aurul de aici avea 22 de carate.

Lângă Deva românii și oamenii trimiși de Muralti descoperiseră un bogat filon aurifer din care aduseseră eșantioane frumoase. Exploatarea de la Lăpușul Român, care lucra în vremea cât elvețianul se aflase în Transilvania, fusese între timp abandonată, deoarece filonul aurifer se dovedise sărac, iar aurul de calitate slabă.

Lui Muralti îi mai erau cunoscute câteva filoane aurifere în munții de la Turnu Roșu, dar acestea nu erau deloc bogate. Din zona secuiască Muralti primise mai multe eșantioane de aur cât se poate de frumoase, dar nu reușise continuarea

²⁵ Paul Binder, Aurul românesc în secolul al XVI-lea. Lista lui Ioan Czementes din Cluj despre minele și spălătoriile de aur (1560), *Revista de Istorie* 39 (1986), 1, 79–85, comentează, pe temeiul unui document publicat cu aproape un secol mai înainte, caratele (gradele) aurului de la diferite mine și spălătorii de aur din Transilvania în 1560.

²⁶ O marcă de aur (*eine Mark Gold*) echivalează cu 233,947 grame, vezi Alberti, *Maß und Gewicht*, 381.

investigațiilor, deoarece secuii nu voiseră să-i arate filonul, temându-se de serviciile la care ar fi fost obligați.

Spălarea aurului era practică de români pe valea râurilor Arieș, Criș, Someș și Mureș. La Câmpeni, Muralti a aflat că pe locul în care românii construiseră un gater mânat de forța apei, pe care îl părăsiseră din cauza războiului și a sărăciei, s-ar afla un bogat zăcământ de minereu de aur, care ar trebui exploatat. La Lupșa românii săpaseră mai multe puțuri de mină din care au scos mult minereu aurifer, dar după ce acolo s-a infiltrat apa, ei au abandonat lucrarea, deoarece n-au știut cum să evacueze apa. Muralti era de părere că, după montarea unei instalații de evacuare a apei, exploatarea puțului de la Lupșa putea fi continuată cu mult folos. Din cele ce i-au fost relatate de mai mulți oameni, Muralti aflase că la Pianu Român, lângă Sebeș, s-ar afla un loc cu destul de mult minereu aurifer. În fine, Muralti mai știa că, la Slatina de Criș, în dreptul șteampului de jos, s-ar afla mult minereu aurifer.

Muralti a acordat la fel de multă atenție exploatarea de argint. La Baia de Arieș, care avusese o perioadă de înflorire cu 60 de ani mai înainte, Muralti afirmă că exploatarea fusese părăsită din cauza războiului dar și a lipsei de mineri. Galeria de exploatare fusese începută încă pe vremea principelui Ioan Sigismund, dar lăsată în paragină după moartea acestuia (1571). Potrivit lui Muralti, reluarea lucrărilor miniere la Baia de Arieș ar fi fost, deopotrivă cu prelucrarea mării cantități de zgură care se afla acolo, o activitate cât se poate de rentabilă. Minele de argint de la Rodna, odinioară intens exploatate, își epuizaseră aproape în întregime resursele minerale la finele secolului al XVI-lea. La Cavnic, din impunătoarea mină de argint Ziska fusese scoasă o mare cantitate de apă cu ajutorul unei instalații de pompare (*Wasserkunst*), iar pentru aprovizionarea cu alimente a minerilor erau repartizate 13 sate românești de pe domeniul Chioar. Giulio Cesare Muralti cunoștea toate aceste amănunte, deoarece până la începutul anului 1600 această mină îi aparținuse fratelui său Giovanni, de la care fusese confiscată de Mihai Viteazul. De aceea mina de argint Ziska a avut de suferit, fiindcă oamenii aleși de domnitorul român să se îngrijească de exploatarea ei se dovediseră nepricepuți. După părerea lui Muralti, scoaterea apei din galeria principală putea transforma acea mină „în una dintre cele mai importante și mai folositoare exploatarea de argint care se află în toată Europa” (*eine von den fürnehmsten vnd nützlichsten Silberhandlung so in ganz Europa zue finden*).

La Slatina de Criș fusese exploatată odinioară o bogată mină de argint. Cu 25 de ani în urmă, când se încercase scoaterea apei din mină, se descoperise un filon foarte bogat de minereu argentifer. Cum minerii necesari punerii în lucru a noului zăcământ fuseseră transferați cu toții la exploatarea aurifere, mina de la Slatina de Criș a fost părăsită și s-a umplut din nou cu apă. În opinia lui Muralti, acea mină putea deveni rentabilă în scurtă vreme, dacă apa era evacuată cu ajutorul unei pompe acționate de cai (*Roßkunst*). Muralti mai știa că românii din Câmpeni găsiseră la spălarea minereu de argint, care a dat apoi rezultate foarte bune la o topire de probă. Tot Muralti aflase de existența unui filon mare și bogat de minereu de argint la Bucium, zăcământ „pe care românii îl tănuiesc” (*wird von den Wallachen verdunckelt*), probabil pentru a se feri de obligarea lor la robota minieră. Dintr-un filon aflat pe lângă Brașov, Muralti primise cu mai mulți ani în urmă, spre probă, minereu de argint amestecat cu plumb. Administratorul minier de la Slatina de Criș, căruia îi fusese încredințată topirea de probă, a măsluit însă rezultatul acesteia, de teamă să nu-și piardă oamenii prin transferarea lor la o nouă exploatare minieră.

În ceea ce privește minele cuprifere, Muralti o amintește în primul rând pe cea de la Beiuș, care fusese exploatată intens încă de familia Fugger în prima jumătate a secolului al XVI-lea. Pe timpul cât Muralti s-a aflat în Transilvania, zăcământul cuprifere de la Beiuș fusese exploatat insuficient. Cu toate acestea, asigurase întreaga cantitate de cupru necesară Transilvaniei și mai cu seamă arsenalului de la Alba Iulia. În opinia lui Muralti, revigorarea exploatarea miniere de la Beiuș nu avea de întâmpinat greutăți mari, deoarece existau din abundență toate cele necesare operațiunilor specifice (lemn, minereu, apă). Tot acolo funcționa și o forjă pentru fier, care putea asigura fabricarea uneltelor necesare în activitatea minieră.

În fine, Muralti aflase de la minerul Thomas Kroll din Baia de Arieș, că la Bistra a fost găsit un filon foarte mare de minereu cuprifere, dar românii localnici nu voiseră să-i arate locul acestuia.

În legătură cu exploatarea minereului de fier și producția de fier, Muralti a evidențiat Hunedoara, care „este un întreg lanț muntos cu cel mai bun minereu de fier care poate fi găsit în Europa întreagă” (*ist ein ganzes Gebierge von den besten Eisenstein, so in ganz Europa zu finden, vorhanden*). Muralti susține că, atâta timp cât s-a aflat în Transilvania, la Hunedoara lucraseră mai multe forje, dar le-a socotit pe toate „prost construite” (*alle schlechtlich gebauet*). Dacă situația de la

topitoriile și forjele din Hunedoara ar fi adusă în ordine, era de părere Muralti, întreaga Transilvanie putea fi aprovizionată cu fierul produs aici.

Muralti mai știa că, la Remetea-Trăscău, se găsea mult minereu de fier cu conținut de plumb și argint. Familia Thoroczky, care stăpânea acea moșie, tănuia însă locul zăcământului, de teamă să nu-i fie luat de Fiscul princiar, care să înceapă acolo exploatarea minieră. Tot familia Thoroczky lăsase în părăsire o mină veche și rentabilă de fier aflată la Zerka-Bania (?). În fine, Muralti mai știa că în scaunul Ciuc, la Beiuș și la Remetea-Trăscău funcționau mai multe forje pentru fier.

Despre exploatarea de plumb din Transilvania Muralti știa de aceea de la Rodna, al cărei minereu era însă „extrem de steril” (*sehr wilt*). La Porcurea/Vălișoara, lângă Brad, exista o mină veche de plumb și argint. De lângă Deva, Muralti primise mai multe eșantioane bogate în plumb și argint, filonul fiindu-le cunoscut mai multor mineri.

Despre exploatarea mercurului la Zlatna, Muralti știa că, în timpul cât se aflase în Transilvania, aceasta nu-i adusese mari câștiguri Fiscului princiar. Tot Muralti mai știa de un zăcământ de antimonit (*Spießglas*) aflat în apropiere de Cluj, de unde primise mai multe eșantioane care conțineau și aur. În fine, Muralti îl mai informa pe Rudolf al II-lea, că în scaunul Ciuc se găsea atât de mult sulf, încât cu acesta putea fi aprovizionată întreaga Transilvanie.

Nu știm, dincolo de orice dubiu, dacă memoriul lui Giulio Cesare Muralti a ajuns în mâinile lui Rudolf al II-lea. Știm însă cu certitudine că a fost citit de consilierii Camerei Aulice, autoritatea supremă în domeniul problemelor de economie și fiscalitate ale Imperiului habsburgic. La 11 decembrie 1603, Camera Aulică a trimis memoriul lui Muralti, în vederea formulării unui punct de vedere (*umb furderliche Berichte*), lui Hans Sommer, viceadministrator imperial al veniturilor din Transilvania. Odată dusă la îndeplinire misiunea încredințată, Sommer a dispus, la 8 mai 1604, păstrarea și arhivarea memoriului lui Giulio Cesare Muralti. Acesta avea să dobândească – așa cum am văzut – folosirea sa în serviciul împăratului. Numai că aceasta a însemnat până la urmă calea spre moartea care a pus capăt tuturor speranțelor sale.

1 [înainte de 1603 decembrie 11, Viena]. Raportul lui Giulio Cesare Muralti despre mineritul din Transilvania adresat împăratului Rudolf al II-lea.

Österreichisches Staatsarchiv, Finanz- und Hofkammerarchiv Wien, *Anhang gemischter Faszikel, Siebenbürgen*, rote Nr. 92, f. 68 r – 73 v, 99 r – 104 v.

Ann die Römische Khayserliche auch zue Hungern vnnnd Behaimb Khünigliche Mayestät

Allerunderthenigiste Verzeichnus vonn allen den Sybenbürgischenn Bergwergk-Sachen, so durch *Julium Caesarem Muraltum*, der solcher Sybenbürgischenn Golt- vnnnd Silberhandlung-Praefectus gewesen, inn Achtt sein genohnen worden.

Von Sybenbürgischen Golt-Mengenn

Das Schlattner Gebierge ist vnder andern für 60 Jahrenn her für das reichste geachtet worden, viell es von zwey mechtigen vnd reichen Goltgenen eine nützliche Golthandlung gefürdert.

Diese liegen auf den Berge *Face fatelor* vnnnd streichen von Mitternacht gegen Mittag, liegendt nicht über hundert Lachter vonn einander.

Der erste Gang, so iczunder die Obergrube genandt, ist erstlich gebauet worden, welcher nicht lange die Handlung getrieben auß vnden geschriebnen Vrsachen.

Der ander Gang aber, so die Vndergrube genandt wird, hat die Handlung in die 50 Jahr mehrertheills mit großenn Nutz gefürdert.

Obergrubengang

Was nun den Obergrubengang belangt, so gegen Niedergang vnder dem höchsten Riegell des obgemelten Gebirgs leidt, ist zue wißen, das er ein mechtiger vnd reicher Kreuzgang ist, das, wo er recht mehr gebauet worden, mehr Nucz als der Vndergrubengang von sich gebenn hette. Weill er aber von vnverstendigen Bergkleutten, welche nur den augenheimlichen Nucz nach gefahren vnnnd den Gang nicht nach seinen Klüfften geführet, gebauet, ist er mausarm worden.

Vnnnd weil gleich in der Zeit der Vndergrubengang aufkkommen, derzumall wans reich war als dieser vnd solchen zue fürdern großer Mangell ann Bergkleutten gewesen, ist er vnderloßen vnd das Gesindel auf den Vndergrubengang gelegt worden.

Als aber vor drey Jahren der Vndergrubengang arm worden vnnnd man sich besorget, die Golthandlung möchte abkkommen, so hat mein Bruder aus Rath der Bergkleutte diese Grube mit großer Mühe loßen saubern (weil sie gutt Wetter nöttig und einen schlechten Schacht hatte, dadurch die Bergkfürderung zu thun wahr), in wilens die ganze Handlung von gedachter Grube zue fürdern, wo solches der einfallende Krieg vndt sein tödlicher Abgang nicht verhindert hette. Denn man auf den Örtern in der Grube reichere Genge, reicher Kieß, mehr Goltsteine, wiewohl derselben

wenige als in der Vndergrube gestäueret. Ist auch von dem Einfahr-Stoln nicht über 18 Lachter tieff. Dieses Ganges Mangell hat man also wöllen vorkhomben. Weill er mehr in das Hangendt als in das Liegendt streicht, so hat man vom Tage aus auf ihme einen hangenden Richtschacht süncken wöllen, welcher nicht alleine die Bergkfürderung vnd Wasser gehalten, sondern hette auch das Wetter gewechselt.

Vnnd weill ehr so vnverstendig ist gebauet worden, hat man auf allen Seytten wöllen außbrechen, dadurch seine Klüfte zuerfahren, nach welchen man ordentliche Örtter hette angeordnet. Die Wege, Röste, Hütten vnd Stampheuser, so der Vndergruben zugehörig, hat man damit fördern wöllen.

Der Sigmundt-Stoln, so auf die Vndergrube angesehen, wehre leichtlich von dieser Handlung getrieben worden. Welcher mit der Zeit dieser Gruben zue Hüelffe khumen, so ehr die Vndergrub erlangt, weill sie nicht weit von einander liegen.

Dieser Gruben Goltsteine seindt in einem Hornstein, welcher ohne das Feuer das Golt nicht sehen leßt, dem dieses durchs Rösten schünn heraus körnert.

Sein Stampgolt kömpt auf 24 Gradt.

Vndergrubengang

Dieser, so vnder dem dritten Riegell leidt des Gebierges *Face fatelor* von Niedergang, ist bey 50 Jahren durch der Wallachen Waschwerck entdeckt worden, vndt nachdeme ehr vnder Einfahrt-Stoln in die 14 Lachter getrieben, theilte sich in einen hangenden vnd liegenden Gang. Vnnd weill der liegende reicher ware, so ist man denselben nachgefahren vnd den hangenden stehen laßen. Als er nun in die 40 Lachter khommen, hat sich der Liegendt wiederumb mit dem Hangenden in eine kleine Weille gefüegert, in welcher Zeit diese beyde Genge am aller reichsten Goltsteine gehabt. Vnnd weill sich dieselben balt wiederumb geschieden, ist man mit den Örttern auf beyde Genge gerucket.

Die liegende Örtter haben hernacher in die 10 Lachter von dem Ort an der Zusammenstoßung vnder sich einem Schieffer oder *pusta* bekhommen, welcher die Goltsteine ausgestoßen vnnd den Gang sehr verunedelt. Dieser *pusta*, nachdeme er balt in die 14 Lachter gewehrt, hat sich ausgeschnitten und ist wiederumb der Gang was bessers vnnd zuerecht kommen, doch ohne Goltsteine, ist doch lezlichen Krieges halben vnderlaßen worden.

Des hangenden Ganges Örtter Goltsteine, welche mit einem mechtigen Puczen groben Spieß

vmgeben gewesen, haben sich vnder sich auch ausgeschnitten, seindt also auf den Örttern sehr arme Genge verblieben. Vber sich aber (weill der hangendt Gang in die 40 Lachter nach gancz) hat man schöne Goltsteine, lezlichen auf einer Klufft gefunden, zue welchen von vnden hinauf schwerlich zuzukhommen wehre, welche Kriegs halben in Anbruche verlassenn.

Dieser Gang wahr von Tag an sehr kießig vnd wo deßen am meisten wahre, wurde der Nucz auch größer.

Erstlich hat man kein Golt in den Stufen gemerckt, sondern allein einen groben weißen Spieß, dieser, so je weißer vnd feiner gewesen, ehr mehr Golt zuegetragen. Aber in der Tieffe haben balt alle Handtsteine augenscheinlich Golt geführt.

Dieser Gruben-Golt ist von der Hütten von 18 in die 22 Gradt, das Stampgolt aber 23 ½ vnd zue Zeitten 24 Gradt gefallen. Diese Grube ist über 80 Lachet nicht Seger tief.

Diese Grube mit Nucz zu fürdern will ihrenn Stoln haben, so vor der Zeit Sigmundt-Stoln genandt worden (welcher schon in die 100 Lachter geführt, anjezo aber noch in die 250 Lachtern zu treiben). Dieser soll in die 60 Lachter Seger in die Gruben khomen. Vonn dieser Gruben alleine hat mein Bruder anno 1597 vnd 98 jehrlich acht vnnd zwainzig Tausent Thaler Arenda (mit seinen großen Nucz dazu) gegeben.

Vber dieser Vndergruben Einfahrt-Stoln ist noch in das Veldt hinein ein Theill des Ganges noch gancz, können leichtlich Örtter alda geordnet welche mit Nucz, ohne große Vnkosten mügen gebauet werden.

Plopis

Ist ein Bergk so bey der Schlatten liegt, ist mit viellen Goltgeferttel begabt vnnd auf allen Seytten Waschwerck gegeben, hat aber auf dießmall keinen mechtigen vnd wißentlichen Gang. Bey der Alten Zeitten aber mus es einen reichen vnd mechtigen Gang gehabt haben, dieweill man einen schönen vnd großen Stoln in das Gebirge hinein sieht, auch nicht weit davon viell Schlacken liegen thun. Es ist mein Wißen nach kein reichers vnd nützlicheres Geferttel auf diesem Berge zu bauen vorhanden als was Christoff Finck gebauet hat.

Dieses Berges Golt helt 16 Gradt.

Volckan

Dieser hohe Bergk liegt mehrentheils auf der Schlattnier Grunde; derselbe hat auf allen Seytten Goltwaschwerckh gegebenn. Alda ist ein sehr

reicher Gang in oberb Riegell gewesen (wie abzunehmen, weil in Stufen so iczunder gefunden werden Golt zu sehen), welcher von den Römern mit viellen andern mechtig ausgearbeitet worden. Meines Wissens aber ist nichts Ganczes vorhanden, dem nur allein was die Pucziner bauen; dieselben Genge sollen noch zimblich reich sein, aber sie verkleinern, weil sie sich besorgen, man würde sie ihnen nehmen. Habe aber aus den Handtsteinen, so mir darvon gebracht, gesehen, das diese reich sein, ob sie schon von ihnen verdunckelt werden.

Inn diesem Gebierge sein sonderlich noch viell herrliche Genge, so den Wallachen bewußt. Die weil sie sich großer Dienste besorgen, werden sie von ihnen verschwiegen.

Dieses Gebiergs Golt helt 16 Gradt.

Abrugpania, Puczina, Abrugfalua, Kerpinische vnnnd viel vmbliegende Örtter haben vnsegligh viell Goltgenge; dieselben seindt vor Zeitten mit großem Nucz von den Waldburgern gefürdert worden. Weil aber das Landt stettigs abgenohmen vnnnd von langen Jahren her keine rechte Bergkordnung nicht vorhanden, seindt diese Genge mehrertheils fort zue treiben hinderlaßen worden. Bey meiner Zeit aber ist in diesen obgemelten Örttern noch viel Golts gefallen, welches ein jeder so dazue khommen aufgekauft hat, do es doch vor Zeiten bey Verliehrung Leibes vnd Guts hoch verboten, dann solches nach einer ordentlich nuczlichen Tax für die vngerischen Khünige ist allein aufgekauft worden, zue welchen ein Camer-Graff verordnet gewesen.

Das Golt, so in obgemelten Örttern von Stempheussern gefellt, helt 15, 16 vnd 17 Gradt,

Chereßbania

Hat viel Bergkwerker gehabt, seindt aber gahr abgegangen vnnnd beholffen sich bey meiner Zeit mit wenig Stampheußern, mehrertheils aber mit dem Waschwerg, die auch schon geringe worden.

Das Golt helt ohnegefahr 16 oder 17 Gradt.

Ofenbergk

Hat schöne Goldgeferttel in welchen man bey meiner Zeit Rester weiße zue hundert Pisetten schönledig Golt gefunden, welches gleichsamb wie ein Zwiern so rein war. Diese Geferttel seindt mehrertheils noch gancz vnd würden mit schlechten Vnkosten zuenucz gebracht werden.

Das Golt helt 18 Gradt.

Nicht weit von *Almasch* ist die Khünigsgrube. Die wahr vor viel Jahren so reich, daß man wochentlich in die zwey hundert vnd mehr Margk Golt gemacht hat, ist aber hernacher in Abnehmen

kommen, wie der Goltgenge Gebrauch balt arm, balt reich. Vnnnd weil die schlechten Bergkleutte den vorigen Nucz nicht gespüeret, haben sie solche zue bauen vnderlaßen. Sie ist nicht tieffer dann 30 Lachter. Ich habe aber von alten Leutten vernohmen, welche darauf gearbeitt, daß der rechte Gang verlaßen worden. Deme sey nun wie ime wölle, so wehr es rathsamblich diese Gruben zu entdecken vnd sich besser zuerkhundigenn, weil es mich vnmüglich düncket, daß sich ein solcher reicher Gang so balt vnd geschwinden sollte ausgeschnitten haben.

Das Golt helt 14 Gradt.

Porcura

Hat vnder vielen Gengen einen mechtigen Gang gehabt, wahr der Gengische genandt, so kürzlich Kriegs halben verlaßen vnd ist nicht tieff ausgearbeit worden. Die Stampheußern vnd Hütten wahren ann Wasser sehr mangelhafftigh. Neben deme hat es auch ein Blendt, welche in der Hütten sehr raubete. Dieser würde man durch einen vestendigen Schmelczer wohl khünnen Abbruch thun. Die Stampheuser vnnnd Hütten aber khünnen mit den Teichen vnnnd andern Grundt-Wassern geholffen werden.

Diese Grube hat auch Cristall-Zincken, wie ein blauer vnnnd rotter Ametist.

Das Golt von dem Stamphause helt 19 Gradt, von der Hütten aber 12 Gradt.

Ruda-Bania

Hatt einen schönen reichen streichendedn Goltgang, welcher zue großen Nucz würde gebracht; ist nicht sehr ausgehauet worden. Vnnnd weil man nicht Bergkleutte diesem zu belegen gehabt, haben alhier die Wallachen sehr schedlich gearbeitet, weil sie nur den besten nach gefahren sein.

Dupapiatra

Hat mechtig viell reiche Geferttel, aber sehr mangelhafftigh an Wasser. Wo man aber Teiche sollte machen, die Stampheußern besser darmit zu fürdern, würde man davon große Außbeutt nehmen.

Zue *Bistra*, vnder *Topanfalu*, haben die Wallachen durch das Waschen auf einem Riegel eine Goltklufft entdeckt, inn welcher ich selbst schönes Golt gesehen. Dieses ist 22grädig gewesen. Dieser nun ferner nachzufahren wehr es rathsamb, weil gewießlich zue hoffen, das dieselbe vonn einem herlichen Gange kommen wirt.

Bey *Dewa* ist ein reicher Goltgang vonn welchen mir die Wallachen vnd Leutte, so dahin

geschicket solchenn zu besichtigen, reiche Stueffen darvon gebracht.

Ola Lappus ist bey meiner Zeit gebauet, weill ehr aber sehr arm vnd geringe, verlassen worden. Diesen ab er köntte man wegen des Legs bauen, weill es sehr fließig vnd den strengen Ercz gahr dienstlich.

Bey der Hermanstdt, im Gebierge des *Rothen Thurms*, hat auch etliche Goltgenge die, so mir bekandt, sein nicht sehr reich.

Auß dem *Zökellandt* hat man mir schöne Goltsteine gewiesen. Weill sich aber die Zökell der Dienste besorgen, habenn sie mir denselben Gang nicht offenbahren wöllen.

Goltwaschwerge

Alles das Gebierge vnd Thall, so von den Flueßen *Samosch*, *Araniasch*, *Marusch* vnd *Kereß* vmbfest seindt, haben mehrentheills Goltwaschwerge. Weill diese aber sehr ausgewaschen, so will ich dieselbe welche mir bewußt, die noch ganz vnd am nützlichesten zue bebauen sein, vorbringen.

Vonn dem Berk *Bihar* ist das meiste Waschgolt kommen, welcher in das Araniascher Thall das fürnehmste gegeben vnd sonderlich ins Dorff, welches sich in das Tall in die drey vngerische Meill Wegs erstrecken thuet. Diß Thal ist mechtig ausgewaschen, also daß mir anders ganzes nicht bewußt als das bey *Topanfalua*. Alda haben die Wallachen ein Wassersege bey meiner Zeit am Ende des Dorfs zu führen angefangen vnd, do dieselbe Kriegs vndt Armut halben nicht weiter treiben können, haben sie solche lassen bleiben. Ich bin gründlich bericht worden, daß an dem Orte, do sie die Wassersege einführen Willens, viel Golt verhanden, welches gar grobkörnig. Vnd weill diese Wassersege leichtlich vnd mit geringen Vnkosten zue dem ganznen zu bringen ist, wehr es rathsamb diesen fortzutreiben.

In diesem Thall Araniasch sein Goltkörner gefunden worden, die zue ein, zwey vnd drey Mark gehalten. Das Golt ist 22 Gradt hoch.

Zue *Lupsa*, vnder *Topanfalua*, ist ein Grundt durch welchen ein Riegell geschossen, welcher das Golt aufgehalten. Auf diesen haben die Wallachen Schechte gesuncken vnd viell Golts gespüret. Weill sie aber viell Wasser bekhomen vnd nicht gewußt diesem vorzubeugen, haben sie es bleiben lassen. Dieses Wasser, so man einem Stollen durch den Zwerg-Riegell führen thuet, kann ihme wohl genohmen werden vnd wirt nicht, in die 40 Lachter kommen, weill der Stein alda auch sehr schnittig, würde ehr desto leichtlicher fortgetrieben werden. Das Golt ist 21grädig.

Bey *Müllenbach* ist ein Dorff welches *Pian* (so ich recht gedenckh) genandt wirt, hat alda einen Grundt, der soll nach der Leutte Sagen balt gahr ganz sein. Das Golt ist 24grädig.

Auf der *Schlattina*, bey dem vndern Stamphause, ist noch viel Gannczes vorhanden, welches reich.

Zu *Petersan*, vnder der *Schlattina*, ist daselbst auch viel Gannczes.

Von den Sybenbürgischen Silber-Mengenn Ofenbergk

Hat für 60 Jahren eine mechtige Silberhandlung gehabt, wie man es aus den großen Schlackenhauffen vnd viellen alten Zechen sehen kann. Diese ist von wegen Kriegs, Mangelung der Ordnung vnd Bergkleutten vnderlassen worden. Vnder diesen gemelten Zechen ist die Kießgrube die ganzeste vnd zum Bauen die bequembste. Dieselbe soll auf den Örttern noch einen mechtigen vnd reichen Kieß haben, wie man aus den Stueffen die bey der Gruben liegen sehen kann. Diese soll nicht 80 Lachter Seger tief sein. Auf diesen Gange hat *Johann Sepusius der Jüngste*¹, welcher dazumal Sybenbürgen geregiret, einen Stollen angefangen zu treiben, ist aber wegen seines tödlichen Abgangs aufgelassen worden. Aber die Leutte, welche darzue geholffen, geben wahrhafftig für, daß ehr nicht weit mehr zu treiben wehre vnd kompt tieffer als die Örtter sein. Dieser Gang, so ehr ordentlich gebauet, würde einen mechtigen Nucz nach der alten Bergkleutt Reden, so ihme gekhandt vnd ihren Vorfahren verstanden, bringen, derohalben auch *Johann Sepusius* zue fürdern Willens gewesenn. Die Margk Sielber, so aus diesem Gange gefallen, helt 6 Ducaten Golt.

Die *Schlacken*, die doselbst verhanden vnd von den Alten nicht so fleißig gearbeitt vnd zimlich reich verblieben, können zue Nucz gebracht werden. Vnd weill dieselben von wegen des Eisen schueß streng sein, würde man wohl ihnen einen flüßigen Zuesacz finden, durch welchen ehr verzehrt würde.

Rodnabania bey Nesen

Ist vor Zeitten von den Alten mechtig gebauet worden. Auf dato aber ist es silberarm vnd wehr zue meiner Zeit nur der Gledt halbenn gebauet.

Kapnik

Vnder der Herrschafft *Keuwar*, hat viel herrliche Genge; der leetzt gebauete vnd nützlichste wahr der *Ziska*. Dieser ist ein mechtiger streichender Gang vnd in die hundert Lachter vnder sich vnd so viel oder mehr in das Veldt getrieben

worden, war aber Wasser nöttig, welches mit einer Wasserkhunst geweltiget worden. Dieser Gang, so schlecht als ehr gebauet wahr, hat doch jeher vnd allezeit seinen Nucz reichlich gegeben. Vnnd weil die Bergkweg-Proviandt weitt zu führen wahr, sein dreyzehen schlechte wallachische Dörffer darzue verordnet gewesen diese damit zu fürdern.

Diese Grube, weil ich sie in der Arenda gehabt, wahr mir von Michael Weyda genohmen vnnd, nachdem seine Agenten nichts wußten darmit vmbzugehen ist solche also zuegrundt gangen. Sie hat aber in Anbruch an viellen Örttern reiches Glaßercz. Wenn dem diesem Gange das Wasser mit den angefangenen Stoln, welcher auf ihme schon angefangen, sollte gemindert werden vnnd diesen mit Macht treiben, würde ehr ein von den fürnehmsten vnd nützlichsten Silberhandlung, so in ganz Europa zue finden, geben. Die Gelegenheit zue Hütten, Stampheußern ist darzue herrlich vorhanden. Mein Will wahr auf dieser Handlung einen Erczkauff anzurichten, wo ich seiner nicht mehr entfrembt worden. Ein Margkh seines Silbers helt 1 ½ vnd auch zwey Ducaten Golt.

Hasen-Reuttersgang, der auch in der Kapniker Gebirge leidt, ist noch ganz vnd wirt gütt halben mit dem Zißka balt verglichen, derowegen ehr mit großen Nucz zu bauen wehre.

Der *Schwarzen Helden Grube*, so dem Zißka entgegen leidt, ob sie schon reich wahr, ist diese doch Wassers halben zu bauen vnderlassen worden. Weil aber das Zißka-Stoln nicht 20 Lachter darvon geführet wirdt, würde man dasselbe leichtlich abnehmen vnd abermals eine nuczliche Handlung machen können.

An der äußersten Riegell des Gebiergs *Face fatelor*, auf der *Schlattina*, in den Thal gegen Almasch, haben die Alten ein reiches Silber-Bergkwegk gebauet vnd des Kriegs halben verlassen, soll aber nicht tieff ausgehauet sein. Vor 25 Jahren hat man diese vonn den Wasser zu entplößen sich vnderstanden vnd als sie einen Theill mit großer Mühe, aber geweltiget, haben sie in den Försten oder Bergkfestungen so die Alten gelassen ein reiches Silberercz gefunden, welches sich selber verbleidt, hat auch 6 Ducaten Golt die Marckh Silber gehalten. Diese hinderlassene Försten haben reichlich alle Vnkostenn, so auf das Wasser vnd Bergkfürderung gangen, bezaltt. Weil man aber das Bergkgesindel auf die Goltgruben bedurfft, ist sie zu bauen eingestellt worden vnd voller Wasser verblieben. Dieses Wasser würde mit einer rechten Roßkunst geringe ausgetrieben, derowegen dieselbe zu bauen nicht zue vnderlassen, dan weil das Hinderlassene von den Alten das seinige so reichlich gegeben,

ist abzunehmen daß die Örtter vnder mehr Nucz werden bringen .

Zu *Thoraczka* sein viel Eisenercz, welche sich ausschneiden (wie ich bericht) vnnd sich in Bley vnd Silberercz verwandeln. Diese sein aber von den Thoraczkhern Edelleutten mit allem Fleiß veruschet worden, weil sie sich besorgen der Fiscus möchte ihnen die nehmen vnd bauen. Vonn diesen soll eine alte Eisengrube sehr reich sein (wie mirs eine glaubwürdige Person gesagt, die es probirdt), genandt *Zerka-Bania*, welche vonn obgemelten Edelleutten ist verworffen. Vnnd do deme also wehre, wie ich dem gewießlich glaube, könne dieselbe mit schlechten Vnkosten entdeckht werden. Diß wehr ein gelegenes Ort eine Silberhandlung zu ordnen, den zue den Hütten als schöne Gelegenheit vnd das Holcz durch den Fluß Arniasch zue lassen sehr bequemlich. Vnnd weil es Eisenhemmer hat, köntte allerley Bergk-Eisenzeug mit großen Nucz gefürdert werden.

Bey *Topanfalu* in einem Grunde haben die Wallachen in Waschen etliche Tröge Silberercz angetroffen, welches von einem Silbergange (das kumpt nicht weitt, weills hart vnder einen Riegell gefunden worden) ist. Das haben die Ofenbanier aufgeschmleczt vnnd aus einem kleinen Bergtregell fünff Marckh Silber gemacht. Die Marckh hilt 6 Ducaten Golt vnd verbleidt sich vberflüßig selber.

Den Gang haben die Ofenbanier durch das Schirffen nicht können entdecken, seindt aber Willens gewesen auf den Riegell, von welchen die Stoffen nach ihren besten Erachten kommen, von einen höheren ein Wasser zu bringen, damit denselben von Erdreich abzuwaschen vnd solchen Gang zu entdecken. Vnnd weil dieß nicht viell kosten würde, verhoffentlich diesen reichen Gang dadurch zue bekhomen (vonn solchen reichen Silbergange ich nicht balt gehört), habe ich mir endlich vorgehohmen gehabt solches in das Wergk zue richten, wo mich der einfallende Krieg nit daran verhindert hette.

In der *Marmarusch* seindt auch Silberercz-Stuffen gefunden, der Gang aber ist nie bekommen worden, wiewohl man sehr nachgesucht.

Bey *Buczina*, vnder *Volckan*, ist ein mechtiger breitter vnnd reicher Silbergang, wird aber von den Wallachen verdunckelt. Von deme habe ich wohl Stueffen gesehen, so reich gewesen (aber die Gelegenheit desselben habe ich nie erfahren können).

Bey *Kronstatt* ist ein Silbergang von welchen vor etlich Jahren die Bürger daselbst drey Paren Silberercz mit Bley vermengt auf die *Schlattina* gebracht, dieses alda zue probiren. Ist aber

durch den Bergkherrn, so dazumall die Schlattina gebauet, befohlen worden, damit die rechte Prob nicht heraus khumme, dem ehr sich besorget daß dieser der seinigen an Gesindel würde Schaden thun; ist aber reich.

Von den Sybenbürgischen Kupffer-Mengenn

Bey *Belimesch* ist noch ein mechtiger Kupffergang. Derselbe ist vonn den Alten oder, wie man sagt, von den Fugkern, mechtig vnd mit großen Nucz gebauet. Bey meiner Zeit wahr ehr schlecht gefürdert, hat doch nicht destoweniger das ganze Landt vnd sonderlich das Zeugkhaus so zue Weisenburgk mit Kupffer versehen. Diesen zue fürdern würde wenig Aufgehen vnd eine wichtige Handlung draus bringen, weil Holcz, Wasser, viel Taggebeutte vnd genug Ercz vorhanden, auch darbey einen Eisenhammer.

Bey *Bistra* ist ein mechtiger Kupffergang vorhanden, wie ich von einem Bergkman von Ofenbergk, so Thomas Kroll genandt, welcher das Ercz gesehen, bericht worden. Dieser hat aber von den Wallachen nicht den Gang können erforschen.

Von Sybenbürgischen Bley-Mengen

Rodna-Bania ist reich an Bley, daugt aber nicht sowohl zue den Bergkwergek wie ander Bley, weil es sehr wilt ist.

Bey der *Porcura* ist auch eine alte Bleygrube, welche Silber hat. Dieselbe wehr wohl zue Fürderung der Bergkwercksachen zue bauen.

Bey *Dewa* ist etlichen Bergkleutten ein ganczer Bleygang bewußt. Das Ercz davon habe ich gesehen, welches reich an Bley vnnnd darneben Silber gehalten.

Bey *Ofenberg*, gegen die Kießgruben vorüber, ist auch Bleyerczgruben, mit welcher die Alten ihre Silberercz verbleyhet haben.

Von den Sybenbürgischen Eisen vnnnd Stahl

Zu *Huniadt* ist ein ganzes Gebierge von den besten Eisenstein so in ganz Europa zu finden vorhanden. Alda seindt zu meiner Zeit viel Hemmer gewesen, aber alle schlechtlich gebauet worden. Wo man aber diese Eisenhandlung mit ordentlicher Macht thette bauen, würde nicht allein das Zeugkhaus alle Bergkwerge sondern auch das ganze Landt darmit gefürdert werden.

Im *Zik* oder *Schok* hats auch einen herrlichen Eisenhammer welcher mit Nucz, wenn ehr angeordnet, zu fürdern wehre.

Bey *Belimesch* vnnnd *Thoraczka* des gleichen.

Von Sybenbürgischen Quecksilber

Bey der *Schlatten* ist die Quecksilberhandlung gewesen. Diese hat bey meiner Zeit wenig

Vberschueß geben. Do findt man zue Zeitten schönen Bergkzinober, ist aber mehrertheils der Golthandlung halben gefürdert worden. Der rechte Gang ist noch nicht gefunden, weill es nur eingeschoben Thun wahr.

Bey *Hust* oder *Marmarusch* hats auch Quecksilber-Gruben, sindt aber vor vielen Jahren vndergangen.

Von Sybenbürgischen Spießglaß

Bey *Klausenburg* ist ein Gang, welcher etlichen Bergleutten bewußt. Vonn diesen haben sie mir gediegenes Spießglaß gebracht vnd war goltreich.

Schwefell

In dem Zekellande so *Schok* genandt ist viell Schwefell vorhanden, damit das ganze Landt zu befürdern.

Însemnări pe verso de o mână contemporană:

Verzaichnus Sibenb(ürgischer) Berkhwerckssachen, so Jul(ius) Caes(ar) Moralta mit Vleiß notirt. 18t(en) Februarii 1604.

¹ Este vorba de Ioan Sigismund, principele Transilvaniei (1559–1571). În text, numele său, *Johannes Scepusius der Jüngste*, este derivat după cel al părintelui său, *Ioan de Scepus* (Špis, în Slovacia), adică Ioan de Zápolya, comite de Špis și voievod al Transilvaniei, apoi rege ales al Ungariei.

2 [înainte de 11 decembrie 1603, Viena]. Giulio Cesare Muralti, amintind de cunoștințele și experiența sa dobândite în minerit, mai ales în Transilvania, îl roagă pe împăratul Rudolf al II-lea să-l primească în rândul slujitorilor săi.

Österreichisches Staatsarchiv, Finanz- und Hofkammerarchiv Wien, *Anhang gemischter Faszikel. Siebenbürgen*, rote Nr. 92, f. 110 r și f. 111 v.

Sacra Ces^a M^{ta}

Essendo Giulio Cesare Muralti, gran tempo fa, per volontà et per devotione fedel^{mo} serv^{te} di V. M. Ces^a, e desiderando hora d'esserlo anche d'effetti, per haver occasione di poter mostrar segni verso di Lei del devoto animo suo, oltra il trovarsi convenevolmente possessor di sei lingue, cioè Latina, Todesca, Italiana, Ongara, Polona et Valacca, essendo appresso per Div^a gratia di modo instrutto nel maneggio delle miniere, particolarmente di Transilvania, per havervi consumata lunga pratica e studio, come può V. M. Ces^a comprender da una sua relatione, che non dubita punto di non valere a poterne dar tal saggio et lume, che s'habbia al par

d'ogn'altro a far conoscer in così fatta impresa util Ministro et Serv^{re} della Ces^a M^{ta} Vestra.

Vien però ad essibirle per quanto valer possa et se stesso et ogn'opera sua, humilissimam^{te} supplicandola a concedergli gratia di farlo aggregare al numero de' suoi benaventurati serv^{ti}, acciochè fra essi, come farà con sincera et candida fede, possa spendere il rimanente degli anni suoi de della vita. Il che, per esser giusto, spera dalla benignità di V. M^{ta} Ces^a e n'attende con humil^{ma} reverenza favorevol risposta.

Di V. M^{ta} Ces^a *humil^{mo} et fed^{mo} serv^{re}*,

Giulio Cesare Muralti

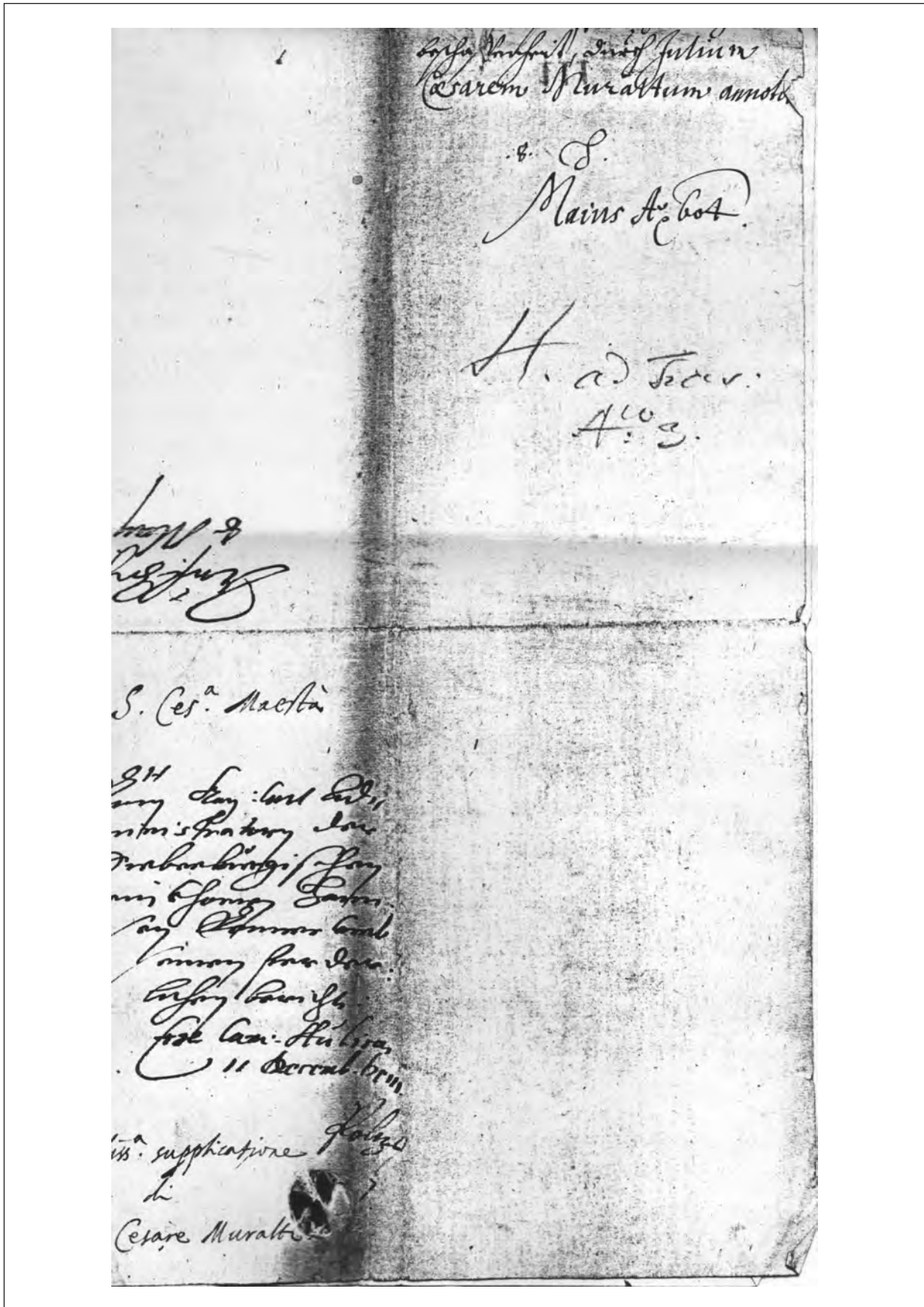
Pe verso: Alla S. Ces^a Maestà, humiliss^a supplicatione di Giulio Cesare Muralti L.S.

Însemnări contemporane pe verso:

Siebenbürgischer Perckwerckhs Beschaffenheit durch Julium Caesarem Muraltum annotirt. Dem kay(serlichen) Vnt(er)-Administratorn der Siebenbürgischen Einkhomen, Hannsen Somer, umb seinen furderlichen Berichte. Ex Cam(era) Aulica, 11. Decembr(is) DCIII. *Poltzer.* Aufzuheben, 8. May DCIV.



Pl. II. Prima pagina a conținutului doc. nr. 1 / First page of the content of doc. no. 1



Pl. IV. Verso-ul documentului nr. 2 / Verso of document no. 2